

**ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКИЙ СКЛАД У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ В УСРР В 20-30РР. ХХ СТ.**

Освіта як така складається з декількох важливих компонентів, найголовнішими з яких є наявність кваліфікованих професорсько-викладацьких кадрів. Створена в УСРР у 1920-і роки система освіти передбачала розбудову широкої мережі підготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів. З одного боку, освітня система була націлена на постійне підвищення матеріального рівня і соціального статусу професорсько-викладацької корпорації. Але з іншого боку, стратегічною метою радянської системи освіти була поступова заміна так званої «старої» професорсько-викладацької корпорації на нову радянську професуру, яка мала стати провідником політики Комуністичної партії у вищій школі. Саме ця друга складова політики нової влади спричиняла постійну політичну напругу у ВНЗ і викликала пасивний супротив з боку «старої професури» діям Головнопрофосу, який докладав максимум зусиль для того, щоб роз'єднати та нацькувати одна на одну, поки що єдину професорсько-викладацьку корпорацію.

Кадровий склад педагогічної освіти складався з професорів та викладачів педагогічних інститутів та технікумів, а також спеціальних педагогічних відділень, що утворились у складі профільних ВНЗ різних вертикалей, де здійснювалась підготовка викладачів для технікумів та інститутів. Процес реформування системи педагогічної освіти розпочався з вирішення питання про забезпечення педагогічних ВНЗ кваліфікованими професорсько-викладацькими кадрами. Важливе значення для реформування системи педагогічної освіти мав декрет РНК УСРР, виданий на початку 1920 р. «Про деякі зміни у складі побудови державних установ і вищих навчальних закладів УСРР», який скасував усі вчені звання і ступені, а також усі пов'язані з цими ступенями права і привілеї. А 24 травня цього ж року НКО УСРР видав постанову «Про мобілізацію професорів та вчителів», де повідомлялось, що працівники освіти переходили в розпорядження Наркомосу на підставі трудової повинності: «Жодна з зазначених осіб не має

права відмовитись від обов'язків, котрі покладаються на них Наркомосом у межах роботи з проведення реформи вищої школи». На підставі цієї постанови невдовзі було розроблено інструкцію з обліку культпрацівників, за якою «всі працівники культури і науки, в тому числі і робітники вищої школи, мали у двотижневий строк стати на облік при губернських, волосних та повітових відділах народної освіти». Особам, що пройшли реєстрацію надавалась робота у вищих навчальних закладах. Паралельно здійснювалась перевірка державних установ і організацій, куди у лихоліття громадянської війни, рятуючись від голоду, пішли працювати викладачі ВНЗ. Так у 1920-1921 навчальному році з органів державної влади та управління у сільськогосподарські, медичні та педагогічні ВНЗ було мобілізовано 26 осіб, 9 з яких почали працювати у Харківському ІНО.

Основною базою для заповнення викладацьких вакансій у педагогічних ВНЗ стали викладачі так званої «старої» дожовтневої вищої школи. Так, за рішенням колегії Головпрофосу від 26 лютого 1921 р. «Про реорганізацію Кам'янець-Подільського університету» було утворено два ВНЗ: Інститут народної освіти та Сільськогосподарський інститут, які залучили до роботи у нових навчальних закладах переважну більшість викладачів університету. У створеному 1921 р. Горошинському педагогічному технікумі працювали лише 9 викладачів. Всі вони раніше перебули у цьому навчальному закладі, мали педагогічний стаж від 6 до 9 років. У 1922 р. у Київському і Одеському ІНО 60% викладачів мали дожовтневий стаж. Середній вік педагогів становив 40-45 років, а професура у ВНЗ складала відповідно 10-18%. Проте далеко не завжди у цей же час так звана «стара професура» йшла на співпрацю з більшовиками. Наприклад, у Катеринославі у 1921-1922 навчальному році ІНО майже не функціонував за браком лекторських кадрів. У жовтні 1922 р. на засіданні ЦБКС розглядалось питання «Про викладання у ВНЗ соціально-економічних дисциплін», де зокрема зазначалось, що «у педагогічних ВНЗ встановлений Раднаркомом мінімумів соціально-економічних наук фактично зірвано за браком лекторів».